

У.ШЕКСПИР ВА А.ФИТРАТ ДРАМАЛАРИДА ГУМАНИЗМ ФАЛАСАФАСИ ВА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТУШУНЧАЛАРНИНГ ЛЕКСИК-СЕМАНТИК ИФОДА ЭТИШ ВОСИТАЛАРИ

Шодиев Шаҳобиддин Шарофиддинович

Бухоро инновацион таълим ва тиббиёт университети
“Умумтаълим фанлар кафедраси
ф.ф.ф.д.(PhD), в.б. доценти

Аннотация: Инсоннинг кадр-қимматини улуғлаш, унга энг олий кадрият деб қараш, эркинлик идеалининг янада ривожланиши учун янги маънавий муҳит яратди. Ренессанс табиат фалсафасининг илдизлари қадимги юнон фалсафий меросига, хусусан, платонизмга, стоиклар пантеизмига, ионик фалсафага бориб тақалади.

Калит сўзлар: пафос, фожиа, уйғониш даври, жанр, драматик, мезон, тасниф, бахтли, бахтсизлик, сахна.

Abstract: Exalting the dignity of a person, considering him as the highest value, created a new spiritual environment for the further development of the ideal of freedom. The roots of Renaissance natural philosophy go back to the ancient Greek philosophical heritage, in particular to Platonism, Stoic pantheism, and Ionic philosophy.

Key words: pathos, tragedy, renaissance, genre, dramatic, criterion, classification, happy, unhappiness, scene.

“Арасту пафоснинг қахрамон фожиаси, руҳий изтироблари орқали намоён бўлиши ва томошабинда ҳам шунга мос ҳисларни уйғотишини таъкидлайди.

Гегель пафосни асар персонажларига хос “оила, ватан, черков, шон-шараф, дўстлик, ғурур, номус, муҳаббат” билан боғлиқликда талқин қилса, В.Белинский кўра у ижодкор шахси билан боғлиқ “ғоя-эҳтирос” бўлиб, пафос муаллифнинг маънавий-руҳий олами, оламни идрок қилиш сезимларидан келиб чиқади. Г.Поспелов эса уни бадий мазмуннинг муҳим узвларидан бири сифатида талқин қилади. “Адабиётшунослик луғатида” :

Олим ўз фикрини, лирик асарнинг жанрий таснифида мазмундаги тафовутлар инкор қилинмагани ҳолда, шаклий жиҳатга эътибор қаратилишига эътибор етакчилик қилишини таъкидлайди. Банд тузилишига асосланган мусаммат турлари ҳамда рубоий ва фард жанрлари мисолида ўз фикрларини исботлашга ҳаракат қилади. Шунингдек, “Абулфайзхон”ни айрим мутахассислар драма, айримлари трагедия жанрига киритишлари сабабини изоҳлаб беради ва драматик асарларнинг жанрий таснифида пафоснинг бош мезон эканлиги ҳақидаги қоидага Аристотел асос солганлигини эслатади.

“Ҳамлет”ни яратганда Шекспир 37 ёшда, ижодкор сифатида фикрларини теранлашган, маълум бир тажриба орттирган, айна ижодий кучга тўлган, ҳаётнинг мураккабликлари хусусида ўз қарашлари қатъийлашган, руҳиятида санъат деган мўъжаз бир олам бутун гўзаллиги билан юз кўрсатган давр эди. Трагедия 1601 йилда сахнага қўйилди, 1603 йилда чоп этилди. Бир йилдан кейин биринчи наشري жиддий таҳрир қилинди ва кенгайтирилди. Шекспиршунос А.Аникстнинг таъкидлашича, иккинчи нашрда трагедиянинг фалсафий моҳияти чуқурлаштирилган, бош қаҳрамон Ҳамлет образи ўзгарган, унинг инсон сифатидаги концепцияси бутун мураккабликлари билан кўрсатилганди. Муаллиф бу пайтда 40 ёшда, ижодий камолоти энг гуллаган палла эди.”Қирқ ёшга яқинлашганда, -деб ёзади И.Ҳаққул, - Шекспир ижодиётида фожиавийлик пафоси иустунлик қила бошлади. Кўпчилик эътироф этганидек, “Ҳамлет” Шекспир адабий меросининг чўққиси. Бу юксакликни ишғол айлай олган иккинчи бир асарни дунё адабиёти ханузгача билмайди”. Ҳақиқатан ҳам, Ҳамлет – оила посбони, жамият фидойиси, давлатнинг содиқ ва виждонли фуқароси, шараф ва орномус, эътиқод сарвари, таназзулга юз тутган мамлакатнинг умиди, келажаги, қолаверса, хиёнатдан қон қақшаган тахт вориси. Унда чин инсонга хос барча эзгу фазилатлар мужассам, балки шунинг учун ҳам у асрлар ўтса-

да жаҳон халқлари қалбида, турли иқлим минтақаларида ҳанузгача сеvimли ва ардоқли.

“Ҳамлет” ва “Абулфайзхон трагедиялари ўртасидаги” ўхшашлик қахрамонлар психологияси, уларнинг изтироб, ички ҳиссиётларида намоён бўлади. “Ҳамлет”да Клавдий ўз акаси – Ҳамлетнинг отасини пинҳона ўлдириб унинг тахтини эгаллайди ва ўзининг тубанлигини давом эттириб акасининг хотинига уйланиб олса, “Абулфайзхон”да Абулфайзхон ҳам ўз акасини ўлдиради ва шу тариқа уларнинг ҳар иккови тахтни эгаллайди. Клавдий ҳам, ҳатто ўзининг етти нафар фарзандининг қотилига айланган Абулфайзхон ҳам ўз фожиасини ўзи яратади.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1.Shahob Sharofitdinovich Shodiev. *Academicia An International Multidisciplinary Research Journal “Interpretation of philosophical terms and concepts as an essential subject for linguistic researches of xix-xx centuries, held in russia and Europe”* 590-98 10.5958/2249-7137.2020.01171.4

2. Shahobiddin Sharofiddinovich Shodiev. Bakaev Najmiddin Bakaevich. expressions.. (2020). The role of the Latin language in the history of world statehood. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 05 (85), 367-372. Soi: <http://s-o-i.org/1.1/TAS-05-85-71> Doi: <https://dx.doi.org/10.15863/TAS> Scopus ASCC: 1203. The role of the latin language in the history of world statehood

3. Sh.Sh.Shodiyev. N.B.Bakayev. M.N.Khafizova, S.N.Ostonova “Shakespears lexicon: reason word as a design of the concept of the ability of the human mind to abstraction, conclusion ” *Theoretical and Applied Science*, 162-166, 2020

4. Ш.Ш. Шодиев, Д.Я.Шигабутдинова. «Шекспировский лексикон: слово reason как обозначение понятия способности человеческого ума к абстракции умозаключению» *Инновационный потенциал развития науки в современном мире*, 189-197, 2020

5. General cultural and educational values of ancient-classic latin language *TN Zayniddinovn, SS Sharofiddinovich central asian journal of theoretical & applied sciences* 2 (5), 77-80 2021

6. Islam in the evolution of social and political views of the Uzbek Jadids, their role in the formation of the idea of National IndependenceKB Shadmanov, SS Shodiev, *TN Zayniddinovna Central asian journal of social sciences and history* 2 (2), 44-50 2021

7.Shodiev Shahobiddin Sharofiddinovich, & Majitova Nafisa Zokirovna. (2021). Ideas about an ideal person, language, prosperity in the evolution of public and political views of the uzbek jadids of the beginning of the xx century. Eurasian Journal of Academic Research, 1(3), 5–8. <http://doi.org/10.5281/zenodo.4925897>